

Και τὰ χαρτιά τοῦ Ἀγῶνα θὰ τοῦ φέρῃ
 γεμάτα ἀπ' τὸνομά του ἕνα κ' ἕνα,
 ἀπ' τῆς Πατρίδας τὸ τρισάγιο χέρι
 ὅλα γραμμένα.

Κι ἀπὸ τὸ θρόνο ὁ βασιλιάς θὰ γείρη,
 θὰ τόνε σφίξῃ μέσ' στὴν ἀγκαλιά του,
 καὶ θὰ τὸν ἔχῃ πάντα ἀκουμπιστῆρι
 στὰ δεξιὰ του!»

Στὴν κυματόδαρτη Ὑδρα μίαν ἡμέρα
 πολεμικὰ τῆς Ὑδρας τὰ παιδιὰ,
 ὄλοι μικροί, μεγάλοι, πέρα ὡς πέρα,
 ὄρκιστῆκαν ἀπάνου στὸ Εὐαγγέλιο,
 κι αὐτὰ ὠνειρεύονταν μὲ τὴν καρδιά
 τῆς λεβεντιᾶς καὶ μὲ τὸ χαμογέλιο!

Ι Α Μ Β Ο Ι Κ Α Ι ΑΝΑΠΑΙΣΤΟΙ

ΠΩΣ ΘΥΜΟΥΜΑΙ
ΤΟΥΣ "ΙΑΜΒΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΙΣΤΟΥΣ,"

Τὰ φτερά που βάζει ἡ μουσική τοῦ Καλομοίρη στὰ πόδια τῶν «Ίάμβων καὶ Ἀναπαιστων» μοῦ δίνουν τὴν ὄρεξη νὰ μιλήσω γιὰ κεῖνα. Παιδιά μακρυσμένα πιά κάπως ἀπὸ μένα—γεννήθηκαν στὰ 1897—ὅμως ἀπὸ τὰ πιὸ καλότυχα· γιατί ἀξιώθηκαν ἐκλεκτὰ ν' ἀγαπηθοῦν ἀπὸ ἐκλεκτούς, ἴσως καὶ περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἀξίζουν. Θὰ μιλήσω, γιατί ἓνας ποιητής, καὶ ὁ ταπεινότερος, φέρνοντας τὸ λόγο στὰ παιδιά του (φτάνει νὰ ξέρη πῶς νὰ μιλήσῃ) μπορεῖ νὰ κάμῃ—θέλει δὲ θέλει—τὸ λόγο του σὰν ἄσκηση φροντιστηριακὴ γιὰ τοὺς σπουδαστὲς τῶν ψυχολογικῶν ἐργαστηρίων ἢ σὰ μάθημα καλλογίας ἢ σὰν κεφάλαιο ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας. Ἐπειτα, ὁ ἐγκεφαλικὸς μηχανισμὸς ἐνὸς ποιητῆ, ὁ τρόπος ποὺ ἐμπνέεται, ἐγκυμονεῖ, μέσα του κρατεῖ, γεννᾷ, παράγει, καλλιεργεῖ, φαντάζεται κ' αἰσθάνεται κ' ἐνεργεῖ, τί ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν φυσιολογία καὶ τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος προβλήματα, καὶ τί φῶς ποὺ φέρνουν στὰ σκοτάδια καὶ στὰ θαμποχαράματα τῆς αἰσθητικῆς, τῆς ψυχολογίας, τῆς κοινωνιολογίας! Ὅμως τὸ φῶς αὐτὸ χύνεται ἀποκαλυπτικὸ πρὸ παντός, ὅχι ἐκεῖ ποὺ δόγματα λογῆς ἀγωνίζονται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐφαρμοσθοῦν στὰ ἔργα τῆς τέχνης, γιὰ νὰ ἐξετασθοῦν τὰ ἔργα καὶ γιὰ νὰ κριθοῦν, ἀλλὰ ὅταν οἱ ἴδιοι οἱ τεχνίτες μιλοῦν γιὰ κεῖνα. Καὶ ὅταν οἱ πατέρες των καθιερώνονται ἀπὸ μιὰ συνείδηση μὲ κύρος διδάσκαλοι καὶ πρότυποι καὶ ὑπέροχοι, ἀπὸ τὰ μιλήματά τους καὶ ἀπὸ τὰ δικά τους παραδείγματα φανερώνονται οἱ νόμοι καὶ γίνονται οἱ κανόνες τῆς τέχνης τῆς ὁμορφιάς, κάθε τέχνης, εἴτε στὴ φιλοσοφία, εἴτε στὴν ἐπιστήμη—εἴτε στὸ χρόνο, εἴτε στὸ διάστημα—ἐκδηλώνεται. «Ἡ αἰσθητικὴ—σωστὰ μᾶς λέγει κάποιος συγγραφέας, ἀκριβῶς ἐνὸς βιβλίου αἰσθητικῆς—ἂν θέλῃ ὡς ἐπιστήμη νὰ λογαριασθῇ δὲν ἔχει παρὰ νὰ

βεδαιώνη τὰ πορίσματα καὶ τὰ διδάγματα τῶν συγγραφέων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν. Γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι ἐνὸς κ α μ π α ρ έ, μέσα σὲ ὅσα συζητοῦνται μεταξὺ ζωγράφων ἢ ποιητῶν, λέγονται πράγματα ὀρθότερα, ρίχνονται βαθύτερες ματιές κι ἀπὸ ὅσα γεμίζουν ἑκατὸ σοφὰ συγγράμματα. Κ' ἕνας Σαιντιμπέδ, ἕνας Ταῖν, ἕνας Γκυγιὼ κατάλαβαν ἀπὸ τέχνη καὶ μπόρεσαν γιὰ κείνη νὰ μιλήσουν μὲ ἀρμοδιότητα, γιατί εἴταν οἱ ἴδιοι ποιητές». Ἔτσι, ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, ἕνας καθηγητῆς τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας στὴ Σορβόνη, ὁ Κοσύλεφ, ρωσικῆς ὑποθέτω καταγωγῆς, ὅταν ἐβάλληκε νὰ συγγράψῃ γιὰ τὸ μηχανισμό πού δουλεῦει μέσα στὰ κεφάλια τῶν ποιητῶν καὶ γεννᾷ τὸ τραγούδι, τὸ βιβλίον του ἔγινε ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα πού ἔστειλε σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀγαγωνισμένους μέσα στὴ Γαλλία ἀπολλώνιους ψάλτες καὶ ἀπὸ ὅσα ἐκείνοι τοῦ ἀποκρίθηκαν.

Κανένα σχέδιο ἀπὸ προτῆτερα δὲν εἶχε φυτρώσει στὴ σκέψη μου γιὰ τὸ βιβλιαράκι τῶν πρώτων μου «Ἰάμβων καὶ Ἀναπαίστων». Τὰ ξεχωρίσματα καὶ τὸ τοποθέτημα τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ τρίστροφα τετράστιχα τοῦ βιβλίου εἶναι κατοπινὰ συγυρίσματα. Μὰ φαίνεται πὼς τῆ καιρῷ ἐκείνῃ ἢ φαντασία μου (καὶ μέσα στὴν ποιητικὴ φαντασία φωλιάζει ὄλο τὸ αἶσθημα μὲ τὰ καρδιοχτύπια του καὶ ἡ μνήμη ὄλη μὲ τίς εἰκόνες της), ἢ φαντασία μου εἴτανε ζωηρὰ γυρισμένη πρὸς τὸν ἀρχαιόζηλο λυρισμὸ τῶν ὠδῶν τοῦ Κάλβου· λίγο προτῆτερα εἶχα κάνει μιὰ διάλεξη γιὰ κείνον ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου «Παρνασσού», πρῶτος παρουσιάζοντάς τον θαρρετά, μὰ καὶ δειλὰ πόσο! στὴν κοινὴ προσοχῇ τὸ ἐκφραστικὸ μέσα στὸ στίχο του ζευγάριμα τοῦ ἰάμβου πού ἀνάλαφρα φαίνεται πὼς πετᾷ καὶ τοῦ ἀναπαίστου πού στερεὰ γυρεῖει νὰ πατήσῃ, μὲ τραβοῦσε. Ἐπειτα, μέσα μου γίνονταν τότε σὰν αἰσθητότερη ἢ ἀνάγκη τοῦ ξανανιωμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ μας στίχου, τοῦ δεκαπεντασύλλαβου μὲ κινήματα λιγότερο ἀπλᾶ, μὲ νέα περπατήματα. Ἡ μελωδία του χρειάζονταν νὰ ὀρηστρωθῇ. Τοὺς στοχασμούς μου τοὺς ἄφησα καταστρωμένους μέσα σ' ἕνα πλατὺ πεζογράφημα τῆς φιλολογικῆς «Ἐστίας» τοῦ 1894, πλεγμένο ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς μεταφρασμένης ἀπὸ μένα «Ἰτατίας» τοῦ Λεκόντ Δελίλ μέσα σὲ ξεχωριστὸ κεφάλαιο ἐπιγραφόμενον «Ρυθμὸς καὶ Στίχος». Ὅποιος ὀπωσδήποτε ξέρει πὼς ὁ ποιητῆς ἰ δ έ ε ς — καθὼς κοινῶς τίς ἐννοοῦμε τίς

ιδέες—καλὰ καλὰ δὲν ἔχει, πὼς ὁ ποιητῆς καλὰ καλὰ δὲ σκέπτεται παρὰ μὲ τὴ γλῶσσα καὶ μὲ τὸν ἦχο, μὲ τὸ στίχο καὶ μὲ τὴ ρίμα, μὲ τὸ ρυθμὸ καὶ μὲ τὸ μέτρο, πὼς ἔξω ἀπὸ τὰ τελώνια καὶ ἀπὸ τὰ δαιμόνια αὐτά, δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, γιὰ τὰ αἰσθήματα καὶ γιὰ τὰ νοήματα, παρὰ κάθε φορὰ πού τοῦ παρουσιάζονται, ὅχι χωριστὰ καὶ σὰν αὐτόνομα, ἀλλὰ πάντα σχετικὰ μὲ τὰ μέτρα του, μὲ τὴ γλῶσσα του, μὲ τοὺς ρυθμούς του, καλοπροαίρετα καὶ σ' ἐκείνα ὑποταχτικά, νοήματα κ' αἰσθήματα, γιὰ νὰ ὀροῦνε, μέσα στὰ καλούπια μόνο τὰ τεχνικά, τὴν ἔκφραση, τὴν ὀμορφιά, τὴ ζωὴ, ἐκείνος πού ξέρει κάπως θετικώτερα τί εἶναι γιὰ τὸν ποιητῆ ἢ ἐνέργεια πού μεταφυσικὰ τὴν ὀνομάζουμ' ἔμπνευση, δὲ θ' ἀπορήσῃ, βέβαια, ἂν τοῦ τονίσω πὼς ἰδέες δὲν ἔχω, πὼς μὲ τὴν ἐντύπωση ζῶ, πὼς μιὰ ἰδέα μὲ συνεπαίρνει, κι αὐτὴ πὼς εἶναι ἢ ποίηση, καὶ πὼς τὴν ποίηση ἀδυνατῶ νὰ τὴ συλλάβω ἔξω ἀπὸ τὸ στίχο. Καὶ μὲ τὴν ἀντίληψη αὐτὴν, τὰ ζητήματα τῆς μετρικῆς τέχνης εἶναι στὴν προοπτικὴ μου ἰσομέγεθα καὶ ἰσοδύναμα μὲ τὰ προβλήματα τῆς ποιητικῆς πνοῆς, εἶναι ὀμοούσια ἢ ὀμοιοούσια—ὅπως θέλετε—πολὺ περισσότερο καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἕνας θρεμμένος μὲ τὰ ψυχοφυσιολογικὰ φαινόμενα πιστεῦει ἀλλήλῃνδετα ψυχὴ καὶ σῶμα, μὲ τὴν ἀδυναμία νὰ στοχαστῇ τὸ ἕνα στοιχεῖο ἀσυντρόφιστο ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἔτσι μὲ τὴν ἀκαθόριστη αὐτὴ, τὴν ἀσυνείδητη σχεδὸν μουσικὴ προδιάθεση ζώντας, νὰ δέσω ἀρμονικὰ στὸ ἴδιο δαχτυλίδι τοῦ στίχου δυὸ πετράδια κάπως διαφορετικά, τὸν ἰαμβο καὶ τὸν ἀνάπαιστο, λαμβάνω μιὰν ἡμέρα κάποιον λεύκωμα, ἀπὸ τὰ συνηθισμένα τῶν καιρῶν μας, μὲ τὴν παράκληση νὰ γράψω τοὺς ἀπαραίτητους στίχους. Ἄν ἡ μνήμη δὲν μὲ πλανᾷ, εἴταν ἢ παράκληση μιᾶς κόρης πού δὲν τὴ γνώριζ' ἀπὸ σιμά, μὰ πού θὰ φημίζονταν ὡς ὠραία. Μιὰ παράκληση νὰ γράψῃς στίχους σ' ἕνα λεύκωμα, ἀπὸ τὰ ἐνοχλητικώτερα πράγματα γιὰ ἕναν εὐκόλα νευριασμένο ποιητῆ, ἐδῶ στάθηκε γιὰ μένα κίνητρο πυρετοῦ γιὰ μιὰ εὑρεση, γιὰ μιὰ σύλληψη. Εἶδα δυὸ μάτια—καὶ τί μάτια!—νὰ γέρνουν ἐπάνω στοῦ ποιητῆ τὸ τραγούδι, μιὰ περιέργεια, ἕνας πόθος, μιὰ εὐχαρίστηση νὰ τὰ φωτοσαλεύῃ. Καὶ τὰ μάτια γίνονταν ποιήματα καὶ τὰ ποιήματα εἴτανε μάτια. Κ' ἔφτασε αὐτό. Ἐτοιμο τὸ τραγούδι, μικρο-

κάμωτο, ἴσα ἴσα γιὰ νὰ χωρέση στή λευκή σελίδα τοῦ ἀλμπόυμ.
τοῦτο:

*Δυὸ ματάκια γλυκόσκυφαν
σ' ἓνα κάποιο τραγοῦδι
τὰ ματάκια σὰ χάϊδεμα,
τὸ τραγοῦδι σὰ χρούδι.*

*Κ' εἶχαν κάτι σὰ βλέμματα
καὶ σάλευαν οἱ στίχοι,
καὶ τὰ μάτια μιλούσανε
σὰν ἁρμονίας ἤχοι.*

*ᾠ ταίριασμα ἀνιστόρητον,
ἔρωτες τῶν πνευμάτων,
στῆς ζωῆς τ' ἀστραπόβροντο
χαμόγελα Ἀθανάτων!*

Εἶναι τὸ 3 τῶν «Ἰάμβων καὶ Ἀναπαίστων». Τώρα συλλογί-
ζομαι πὼς τὸ τραγοῦδάκι τοῦτο δὲν εἶναι παρὰ τὸ τεχνικώτερο ἀν-
τιλάλημα τῆς ιδέας ποὺ τελειώνει ἓνα ποίημα τῶν «Τραγοιδιῶν
τῆς Πατρίδος μου» στὰ 1882:

*Πόσα τραγοῦδια τρυφερά, ἐμπνευσμένα,
γεμάτα πόθους, ὄνειρα, φτερά,
γι' ἄλλο καημὸ δὲ γίνονται κανένα
παρὰ γιὰ νὰ τὰ λάχουνε γραμμένα
μονάχα δυὸ ματάκια φλογερά...*

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς. Ἐνας Πετράρχης πάντα φωλιάζει μέσα του, πα-
σαλειμμένος, ἔστω, μὲ ὅλη τὴν πολυγνωσία τοῦ καιροῦ του, γράφον-
τας λατινικὰ τὴν «Ἀφρική» του ποὺ λογάριάζε πὼς θὰ τὸν ἐδό-
ξαζε, ἰδρώνοντας γιὰ νὰ συλλαβίσῃ στὸ πρωτότυπο τὸν Πλάτωνα.
Ὁμοίως Πετράρχης ποὺ σπαράζει καὶ ποὺ πεθαίνει γιὰ τὴ Λάουρα,
καὶ προτιμᾷ ἀπὸ τὴν ἀθανασία ποὺ θὰ τοῦ δώσῃ τὸ στεφάνωμα στὸ
Καπιτώλιο, τὴ συγκίνηση ἀπὸ τὸ χερόχτι τῆς κυρίας τοῦ λογισμοῦ

του, δταν τὸ βρίσκει ἀπορριχτὸ στὸ δρόμο. Ἀνάλογη αἰσθηματικὴ
θέρμη φτερώνει τὸν ποιητὴ ὅμως ἢ φαντασία του, δύναμη κατε-
ξοχὴν διανοητικὴ, κυβερνᾷ καὶ τὴν καρδιά του ἀκόμα. Φωνάζει
ὁ μεγάλος Φλωμπέρ: «Διπλὰ καὶ τριπλὰ στοχαστὴς, ποιὸς ἄλλος
ἢμπορεῖ νὰ εἰπωθῇ, ποιὸς ἄλλος παρὰ ὁ καλλιτέχνης;» Ἔτσι καὶ
ἀντικρυζόμενος ἀπὸ μιὰ ξεχωριστὴ γωνιά ὁ ποιητὴς εἶναι μαζὶ καὶ
πλάσμα γνήσια φιλοσοφικὸ, δταν ἐμπνέεται ἀπὸ τὶς γενικώτατες,
τὶς προβληματικώτατες τῶν ιδεῶν, γιὰ νὰ τὶς κἀνῃ αἰσθήματα καὶ
νὰ τὶς ὑποτάξῃ στοὺς νόμους τῆς ἐκφραστικῆς του, πάντα μὲ τὰ
γόητρα τῶν μέτρων του καὶ τῶν ρυθμῶν, καὶ τοῦ στίχου του, καὶ
τῆς ρίμας του ποὺ τοῦ εἶναι Μοῦσες. Τὸ 3 τῶν «Ἰάμβων καὶ Ἀ-
ναπαίστων» εἶναι ὁ σπόρος ποὺ ξεφυτρώσανε ἀπὸ ἐκεῖνον τὰ ἄλλα
42 δωδεκάστιχα ποὺ τοὺς ἀποτελοῦν. Νόμιζες πὼς τὸ περίμεναν,
σύνθημα γιὰ νὰ ξεκινήσουν. Γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα, ὅτι μοῦ
πύρωνε τὴ φαντασία, ὅτι μοῦ ἐπλαθε τὸ στίχο, ὅτι μ' ἔφερνε στὸ
ρεμβασμὸ, ὅτι μοῦ κινούσε τὴ διαίσθηση, ὅτι μοῦ κυρίευε τὴ σκέψη,
ἐνθύμησες, ἐντύπωση, συμπάθειες, ἀγάπες, κοιτάγματα, διαβά-
σματα, πρόσωπα καὶ πράγματα, μιὰ γυναίκα ἀρρενωπὴ σὰν κλέ-
φτικο τραγοῦδι, καὶ ὁ Παρθενώνας στεφανωμένος ἀπὸ τὴν κατα-
χνιά, ἢ σιωπὴ τῶν Πυθαγορείων, καὶ τὰ μακριὰ μαλλιά τοῦ παι-
διοῦ μου, ἢ Ἡγησὼ καὶ ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, ἢ μετεμφύχωση
καὶ ἢ φαληρικὴ ἀκρογιαλιά, στὸν ὕπνο μου καὶ στὸν ζῦπνο μου,
στὴ δουλειά μου καὶ στὴν τεμπελιά μου, σὶς στιγμὲς καὶ τοῦ πε-
ζότερου καταναγκασμοῦ καὶ τοῦ ἡδονικώτερου ὀνείρου μοῦ παρου-
σιάζονταν, σφιχτοσφίγγοντας καὶ ἀναγκάζοντάς με νὰ τὰ σωμα-
τώσω μὲ τὴν πνοή μου καὶ μὲ τὸ χέρι μου, στὸ χορὸ τὸν ὅποιο, πέ-
στε τον καλαματιανὸ, συρτό, καντρίλλια, ντάντσιγκ, στὸ χορὸ ποὺ
χόρευαν ἀλαφροπάτητα οἱ Ἰαμβοί, βαριά καὶ χτυπητὰ οἱ ἀνάπαι-
στοι, στὸ δωδεκάσυρτο χορὸ.

*

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται κ' ἐκτελεῖ, καθὼς ἢ γυναίκα συλλαμβά-
νει καὶ γεννᾷ. Παλιὲς ἀλήθειες ποὺ ἀνάγκη νὰ λέγωνται καὶ νὰ
ξαναλέγωνται, γιὰτι πάντα ἢμπορεῖ νὰ θγαίνουν ἀπὸ ἐκείνες κά-

ποίες καινούργιες αναλογίες, άξιοπαρατήρητες. Ἡ άξία και ή χάρις σχεδόν όλη του ποιητικού έργου βρίσκονται στο ίδιο τó έργο που κανένα σκοπό δέν έχει, γιατί τó ίδιο είναι σκοπός. Και ó θρίαιμος και ή χαρά του ποιητή δέν υπάρχουν παρά στην περισυλλογή του, στην άγωνία του, στον πόνο του, στη λύτρωσή του τέλος από τó ώραίο πολύτιμο βάρος που του γέμιζε τή σκέψη του. "Όλα τ' άλλα δευτερεύοντα. Άλλά καθώς ή μητέρα, στη ζωή φέρνοντας τó έργο της, αισθάνεται μέσα στη στοργή της τήν ανάγκη να τó φέρη και στον κόσμο, έτσι ó ποιητής, στη ζωή φέρνοντας τó ποίημά του, τήν ίδια ανάγκη αισθάνεται κυρίαρχη να τó δηλώση να δηλωθῆ. Κ' έτσι δημοσιεύουμε τούς στίχους μας. Ἡ κατ' έξοχήν του ατομισμού ενέργεια, ή ενέργεια ή καλλιτεχνική, έτσι συνταιριάζεται με τήν κοινωνικότητα. Ὁ ποιητής, και ó αδιάλλαχτα φιλερμηίτης, του έπαινου καταφρονητής και τῆς προσαρμογῆς, που δέν ενδιαφέρεται για ό,τι σχετίζεται με τήν επιτυχία, που θέλει να στέκεται μακριά και άπάνου άπ' όλα, με λευκά χερόχτια στα χέρια του και στολή γαμπρού πάντα στο κορμί του (πώς έδω να μη θυμηθώ ένα επιφώνημα του Ίφεν, ένα στίχο του Ούγκώ!) ó ποιητής μαζί πάντα έχει στο νοῦ του κάποιο κοινόν και προς αυτό άπευθύνεται. Ὁ κόσμος αυτός, πραγματικός ή φανταστικός, είναι, είτε ó ένας του Ἡρακλείτου που θά του άξίζῃ του ποιητή για χίλιους, είτε οί πνευματικοί άδελφοί του, καθώς άλλοτε άλλοῦ τούς ώνόμασα, σήμερα δέκα, εΐκοσι, πενήντα και αύριο χιλιάδες, ή κανείς, ποιός ξέρει! Ἡ ιστορία γεμάτη από άπροσδόκητα. Δημοσιεύοντας, άλληλογραφούμε. Έδω εΐμαστε. Καλή μέρα σας.

Τούς «Ίάμβους και Ἄναπαιστους» μου τούς έδημοσίευσε ó Δροσίνης. Εΐχα τήν τιμή αυτή και τήν ευτυχία. Ὁ ίδιος προτήτερα μου τύπωσε τά «Μάτια τῆς ψυχῆς μου», τó πρώτο μου και προγραμματικό παρουσίασμα. Ὁ ίδιος ύστερα βοήθησε για να πρωτοφανῆ ή «Τρισεύγενη» στην ώραία έκδοση του Καργαδούρη. Σημειώνω ύπηρεσία που ενδιαφέρει τά μέγιστα τήν ιστορία των νεοελληνικών γραμμάτων. Ὁ λόγος δέν είναι για μένα μόνο. Ὁ Δροσίνης δέν είναι μόνο ó ποιητής που προίκισε τή λογοτεχνία μας με ύποδειγματικά, και, αγάλια αγάλια, και πλουσιώτερα και ύψηλότερα ύφασμένα ποιήματα, από πολύ όλίγους ως τήν ώρα κοιταγμένα καθώς πρέπει' είναι ó άνθρωπος που ξέρει να προκαλῆ τήν

έργασία και να γονιμοποιῆ τήν έμπνευση των άλλων, να τά φιλοξενῆ, και, όσο από τó χέρι του κρατεῖ, να τά ζῆ τά γράμματα. Ἐμφάνιση λαμπρών και σεβαστῶν όνομάτων, σαν εκείνα του Πολυλά, του Καλοσογούρου, του Ψυχάρη, του Λυκούδη, του Σουρη, του Προβελεγγίου, πόσων άλλων! είναι αναπόσπαστη από τήν έρωτική προς τά ώραία γράμματα δραστηριότητα του Δροσίνη.

Τώρα τελευταία στο «Ήμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» του Σιδέρη τó γαλήνιο συνδιαλλαχτικό συναπάντημα έπιστημόνων και λογίων και λογοτεχνῶν άξιολόγητων λογῆς, πρεσβύτερων και νεώτερων, σε όποιο μεταχείρισμα τῆς γλώσσας μας, καθαρεύουσας ή δημοτικῆς, προσεχτικά κολλημένο στην παράδοση, ή φιλελεύθερο και ριζοσπαστικό, με πάντα άπευθυνόμενο στους συνετούς, καθώς έννοεῖ τή λέξη ó Πίνδαρος, τó νηφάλιο τούτο συναπάντημα τó χρωστοῦμε στο Δροσίνη.

Τούς «Ίάμβους και Ἄναπαιστους» καθώς πρωτοφάνηκαν στα 1897, τούς έπροσφώνησε ή «Ἀκρόπολις» σ' έν' από τά φύλλα της του Ίανουαρίου, με τά λόγια αυτά: «Παράξενοι, παράδοξοι, μεγάλοι, βαθεῖς, δυσκατάληπτοι, άλλοι γεμάτοι ποίηση, άλλοι γεμάτοι φιλοσοφία, άλλοι σκοτοπλασμένοι, άλλοι φωτοχυμένοι, με στιχουργίαν μεγαλοπρεπή, μονότονη, χονδρή, με λεξιλόγιον πολλάκις νέον, παράτολμον, ασύμφωνον, με γλώσσαν ανώμαλη, μεθυμένη, μεθύουσαν, με ιδέας άλληγορικός, μ' αισθήματα συμβολικά, με ανατριχίλαις μεταφυσικαῖς, με εἰκόνας θαυμαστάς, με συνειδησιν του άσυνειδήτου και άσυνειδησίαν του συνειδητοῦ, από τās άπαλωτέρας των πετάλων συνθέσεις και από τās δξυτέρας των ακανθῶν άρμονίας, με μουσικήν ένίστε ανελεήμονα, κ' ένίστε μελωδικήν ως γέλοιο νηπίου, ως μακρυνόν άπήχημα φλογέρας πιστικου, είδαν τó φῶς παράδοξα και τήν μορφήν άκόμη και τόν τίτλον και τήν κατάταξιν οί «Ίάμβοι και Ἄναπαιστοι» του κ. Κωστή Παλαμά. Πολλοί χυδαῖοι θά ξεκαρδισθούν στα γέλοια μαζί του, πολλοί μη χυδαῖοι θά μείνουν εκθαμβοί κ' έρωτηματικοί, όλίγοι πολύ όλίγοι, θ' άναγνωρίσουν, εις μερικά, άστραπόβροντα ποιητοῦ τῆς ανθρωπότητας». Ποιός, από τούς ανθρώπους τῆς γενεάς μου όπωσδήποτε γνωρισμένους με τή λογοτεχνική και τή δημοσιογραφική του καιροῦ εκείνου κίνηση, διαβάζοντας τά λόγια που μετέφερα, τά λαμπερόχρωμα λυρικά και στον κριτικό τους θαυμασμό και στην επιφύλαξη και στην επί-

κριση, ποιός δὲ θ' ἀναγνωρίσῃ τὸ ζωγραφικώτατο κοντύλι τοῦ Γαβριηλίδου; Παράπλευρα στὸν ἄδρᾶ διανοητικὸ δημοσιογράφου ἕνας ἀγαθώτατος ποιητής, ὁ Πολέμης, σὲ μιὰ ἐκτενέστατη ἀνάλυση τῶν «Ἰάμβων καὶ Ἀναπαιστων» δημοσιευμένη στὸ «Σκρίπ» τῆς 27 τοῦ Ἰανουαρίου, ἀφοῦ ἀπερίφραστα χαρακτηρίζει τοὺς ὅστερ' ἀπὸ τὰ «Τραγούδια τῆς πατρίδος μου» στίχους ὡς «ἀδικαιολογήτως ἀσαφείς, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀμέθοδον σύμπτυξιν πολλῶν ταυτοχρόνως ἰδεῶν, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς φράσεως», ἀρχίζει μιὰν ἐγκωμιαστικὴν κριτικὴν ὡς ἑξῆς: «Ὅταν ἡ διεύθυνσις τοῦ «Σκρίπ» μοὶ ἀνέθηκε νὰ κάμω φιλολογικὴν τινα μελέτην ἐπὶ τῶν «Ἰάμβων καὶ Ἀναπαιστων» καὶ ἔλαβον εἰς χεῖρας μου τὸ κομψὸν τομίδιον, ἐνόμισα ὅτι διηνοίγοντο ἐμπρὸς μου νέοι κόσμοι καὶ νέοι ὀρίζοντες, μὲ αἰθέρας ἀστροφεγγεῖς καὶ ἀδαμαντίνους διαυγείας καὶ εἶδον πράγματι τὸν ποιητὴν των νὰ περνᾷ ἄρματοδρόμος καὶ ν' ἀφίγη ὀπισθὲν τοῦ σκιάδου τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν». Καὶ μὲ ξεχωριστὴ συγκίνησιν ἀντιγράφω τῶρα τίς γραμμὲς αὐτές, καθὼς μοῦ ἔρχονται ἀπὸ ποιητὴν ποὺ δὲν εἶχε λόγους νὰ μὲ συμπαθῇ, γιατί μιᾶς τέχνης ὁμοίᾳ πιστοί, τὴν ὑπηρετούσαμε κάπως διαφορετικὰ σὲ τρόπο ποὺ θὰ γεννοῦσεν εὐλογία μεταξὺ μας τὴν ἀντιπάθειαν.

Ἐνα δειλινὸ, Σεπτέμβριος τοῦ 1897, στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ Ἐλευθερουδάκη, ἂν δὲν ἔχω λάθος, μοῦ κίνησε τὴν προσοχὴν τὸ κόκκινον ἐξώφυλλον ἐνδὲς-μεγαλόσχημου γαλλικοῦ περιοδικοῦ «Cosmopolis» τ' ὄνομά του. Συνεργάτες του ἀκουστοί, ποὺ μπορούσαν νὰ γράφουν ὁ καθένας τὴ γλῶσσαν του. Ἐφυλλίζοντάς το, ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγγλόγλωσσας καὶ γερμανόφωνες πραγματεῖες, ξανοίγω τὸ «Ταξίδι στὴν Ἑλλάδα» ἐνδὲς δοξασμένου ἐλληνογάλλου ποιητῆ. Καὶ γράφει ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, ὁ Ζὰν Μορεάς: «Ὁ κ. Παλαμᾶς πολλὰ ἔγραψε. Προτιμῶ τὴ μικρὴν του συλλογὴν «Ἰάμβοι καὶ Ἀναπαιστοί». Εἶναι κατὰ τὴ γνώμην μου, ἀριστούργημα. Πόσο ἐναρμόνια συνταιριάξουν οἱ στίχοι αὐτοὶ τὸ πάθος μὲ τὴν ἀπλότητα! Τί τέχνην ἀκριβολογημένην, συνετὴν, θελκτικὴν!» Δὲν εἶναι μόνον ἄξια νὰ παρατηρηθῇ ἡ τιμὴ ποὺ μοῦ κάνει καθιερώνοντάς με σ' ἕνα πλατύτατον ἀναγνωστικὸν κόσμον ἀρχηγὸς ἀπὸ τοὺς ἐπισημότερους τοῦ νεοκλασσικοῦ ὀνομασμένου ποιητικοῦ χοροῦ, χοροῦ μάλιστα, ποὺ κατὰ τὸ φαινόμενον, ξένος στέκομαι στὰ βήματά του. Τὸ περισσότερον ἄξιοπαρατήρητον εἶναι πῶς ὁ Μορεάς μὲ ἐπαινεῖ ἀκριβῶς

γιὰ τὰ γνωρίσματα ποὺ μοῦ ἀρνήθησαν καὶ οἱ θαυμαστές μου ἀκόμα, τοῦλάχιστον ἐκεῖνον τὸν καιρὸν. Μὲ θαυμάζει γιὰ τὰ προτερήματα ἴσα ἴσα ποὺ χαρακτηρίζουν τοὺς νεοκλασσικούς. Μὲ βλέπει familier, exact, avisé, τί περίεργον! Στοχάζομαι πῶς ἀκούγοντας κάποιους μου στίχους ἀπὸ τοὺς «Ἰάμβους καὶ Ἀναπαιστους» ποὺ τοῦ εἶπα στὸ ἕνα μας μονάκριβον ἐδῶ συναπάντημα, ὅταν κατέθηκε ἀπὸ τὰ Παρίσια στὰ 1896 ἢ 97, καλὰ δὲν θυμοῦμαι, θὰ τοὺς ἤυρε σὺν προμηνύματα τῆς τέχνης ποὺ θὰ ἔδειχνε τὴ χάριν τῆς ἀκέρειας στὴν ἐντέλεια τῶν «Στροφῶν» του, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς στὰ 1905.

Καὶ παρατηρεῖ στὸ ἴδιον τοῦ «Ταξίδι στὴν Ἑλλάδα»: «Ἄκουσα παντοῦ σχεδὸν στὴν Ἀθήναι νὰ ἐπαινῶν τὸ τάλαντον τοῦ κ. Παλαμᾶ. Πῶς λοιπόν! Γλύτωσε ἀπὸ τίς ἔντριγκες; Ἄς μὴν ἡσυχάζουμε. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ἄνθρωποι καὶ ὁ Βολταῖρος δίκαια λέει: Ἡ λογοτεχνία πάντα θὰ συνταράζεται ἀπὸ τίς σκευωρίες ἀπαρέλλαχτα καθὼς καὶ κάθε ἄλλο περιστατικὸν τῆς ζωῆς». Ἡ σκευωρία ἐπαίξε τὸ ρόλον τῆς μὲ τὸ παραπάνω. Οἱ «Ἰάμβοι καὶ Ἀναπαιστοί» δέχτηκαν λούσιμον ἀπὸ ὑβρεολόγιον ποὺ τὸ περίμενον ὀπωσδήποτε, ὅμως ὄχι τόσο ἀπαράμιλλα κυνικόν. Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Παπαλεξανδρῆς, δικηγόρος καὶ λόγιος μὲ ὑψηλότερας ἀξιώσεις, παλαιὸς μου φίλος, μοῦ κήρυξε μανιακὰ τὸν πόλεμον, γιατί νόμισεν πῶς σὲ κάποιον μου ἄρθρον γιὰ τὸν ποιητὴν Βασιλειάδην, τὸν ὑπονοοῦσα πειραχτικά. Μὲ ρώτησε δημοσίᾳ σ' ἕνα του γράμμα ἂν αὐτὸν ἐνοοῦσα. Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκα. Ἡ «Παλιγγενεσία» τοῦ ἄνοιξε τίς στήλες τῆς σὲ ἀτελείωτην ἀρθρογραφίαν ἐναντίον μου. Ποτὲ κατηγορὸς δημόσιος δὲν ἐπεστράτευσε τὴν δικηγορικὴν του ἀμετροπέπειαν τόσο φανατικὰ γιὰ τὸ τσαλαπάτημα τοῦ ἀντιδίκου του. Ἐπὶ ἕνα μῆνα εἶχα τὴν ἔκτακτον καὶ σπάνιον εὐχαρίστησιν νὰ διαβάξω στίς ἐπιφυλλίδας τῆς «Παλιγγενεσίας», καθὼς θὰ διάβαζαν ἄλλοι τοὺς «Ἄθλους τοῦ Ροκαμβόλ», μέσα σὲ κεφάλαια ὀλόκληρα ἐπιγραφόμενα τὸ ἕνα «Ὁ Παλαμᾶς παλαμαριζόμενος», «Ὁ Παλαμᾶς ὡς ποιητῆς κρινόμενος», κρίματα τέτοια, αὐτολεξεί: «Ἐν παντὶ ποιήματι τοῦ κ. Παλαμᾶ τὸ ἀκατάληπτον καὶ τερατώδες διήκει καὶ βασιλεύει... Οἱ στίχοι τοῦ κ. Παλαμᾶ ἀποπνέουσι δυσψῆδον ἀφόρητον καὶ ἀνυπέροχον κακοζήλιον... Ὅταν ἀποπνίγηται τις ὑπὸ βρωμερᾶς ἀτμοσφαιρας δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν αὐτῇ ἠσθάνθη καὶ ὁσμὴν ἐδῶδη;... Ἐκ τῆς δημοσιευθείσης συλλογῆς του ὑπὸ τὸν ἀνόητον τί-

λον «Ίαμβοι και Ἀνάπαιστοι» θέλετε ἰδῆ...» Μὰ και τί δὲν εἶναι ἀνόητο και βρωμερὸ πού νὰ μὴν τὸ βλέπη ὁ ἀνεξιλέωτος δῆμιός μου ἀπὸ τὸν τίτλο ἕως τὸν τελευταῖο στίχο τῶν «Ίάμβων και Ἀναπαίστων»! Αὐτὰ ὅλα συνέβαιναν στὰ σωτήρια ἔτη 1896 και 1897, και λυποῦμαι γιατί μου ἦρθε τώρα, πρώτη φορά ἢ ὄρεξη, νὰ ταράξω τὸν ὕπνο ἑνὸς νεκροῦ, ποιὸς ξέρει! σεβαστοῦ πάντα και ἱεροῦ. Λησμόνησα νὰ σημειώσω πὼς με ἀποκαλεῖ ἀκόμα «πλαστογράφον και ἐξ ἐπαγγέλματος λωποδύτην». Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὅλες του αὐτὲς οἱ καταγγελίες εἶναι λουλούδια και ζαχαρωτὰ μπροστά σ' ἕνα γράμμα ἀνώνυμο—νὰ ἔχουμε και τὸ νοῦ μας—πού ἔλαβα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τὸ Σικάγο.

Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς «Ίάμβους και Ἀναπαίστους» ἀγάπησεν, ἐξαῦλωσε με τῆ μουσικῆ του και ἀναδημιούργησε ὁ Μανώλης Καλομοίρης. Μοῦ ἔλεγε κάποτε:—Διαβάζοντας τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου», ἤμουν βέβαιος πὼς γνωρίζεις ἀπὸ μουσικῆ.—Ἄλλοιμονο! ἀκατήχητος τῆς θείας τέχνης, στέκομαι βέβηλος μπροστά της και βουβός· ὅσες φορές μου δόθηκε νὰ κοινωνήσω μαζί της, καθὼς μου λείπει ἡ τεχνικὴ ἀγωγή πού χρειάζεται, γιὰ νὰ τὴν ἐκτιμῶ και νὰ τὴν χαρακτηρίσω, ποτὲ δὲν τόλμησα νὰ πιστέψω πὼς μιὰ προσωπικὴ ἐντύπωση, ἂς εἶναι και ἀπὸ ἕνα ποιητῆ, γιὰ ἔργα μουσικῆς, θάξιζε νὰ εἰπωθῆ, και πολὺ περισσότερο νὰ ριχτῆ στὸ χαρτί, Ἄλλ' ἂν ὁ στίχος μου φάνταζε στὴ φαντασία τοῦ Καλομοίρη πὼς μπορούσε ἀπὸ μουσικογνώστη νὰ σκαρωθῆ, τίποτε παράξενο. «Μουσικὴν ποίει», εἶχα ἐπιγράψει τὸ πλατωνικὸ ρητὸ στὸ ἐξώφυλλο τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ Γύφτου», ἀπρόσεχτα σβυσμένο ἀπὸ τὴ δευτέρῃ του ἐκδοσῆ· κ' ἕνα ὄρισμὸ ἠῦρα κ' ἐγώ, μέσα στοὺς χίλιους μύριους, γιὰ τὴν ποίηση τὴν πιὸ ἀκαθόριστη μέσα στοῦ κόσμου τίς κυρίαρχες ὁμορφιές: «Εἶναι ὁ λόγος πού πάει νὰ γίνῃ τραγοῦδι». Λιγοστὰ κομμάτια τῶν «Ίάμβων και Ἀναπαίστων» τοῦ Καλομοίρη εὐτύχησα κάποτε ν' ἀκούσω σαρκωμένα ἐπάνω σὲ στόματα μελωδικά, και θυμήθηκα τοὺς στίχους ἑνὸς πολυαγαπημένου μου ξένου ποιητῆ:

«Γιατί νὰ μὴ μπορῶ, ἀκόμα περισσότερο δημιουργός, καθὼς ἔβαλα στὸ ποίημά μου τὴν καρδιά μου, νὰ βάλω σ' ἐκεῖνο τὴν πνοή μου!... Ὁ μουσικὸς ἦχος εἶναι σὰν ἕνα φτερὸ βλαμένο στὰ πλάγια τοῦ στίχου. Καθὼς ἡ φτερούγα τῶν ἀνέμων κάνει τὴ δρο-

σοῦλα νὰ τρέμη, ὁ μουσικὸς ἦχος κάνει τὸ στίχο νὰ λαχταρίζῃ πιὸ λαμπρόηχος και πιὸ δροσάτος...» Τέτοιο πόθο, πού θὰ γεννιέται κάποτε στὴ φαντασία τῶν ποιητῶν, τὸν ἐκπληρώνουν οἱ μουσουργοὶ βέβαια, πού εἶναι ἄξιοι νὰ μετρηθοῦν μ' ἐκείνους. Ἀλλὰ τὸ νὰ αἰσθανθῆ ὁ Καλομοίρης τὴν ἀνάγκη μιᾶς μελοποιίας συστηματικῆς ἐπάνω σὲ στίχους μου, τὸ πρᾶγμα εἶναι και γιὰ τὴν ἱστορίαν ἀκόμη τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἀρκετὰ σημαντικὸ. Ὁ Καλομοίρης δὲ σημειώνει σταθμὸ γιὰ τὴ μουσικὴ μονάχα τέχνη πρὸς δρόμους στερεώτερα χαραγμένους, ἀνοιχτοὺς πρὸς ὕψηλότερα ἰδανικὰ τῆς τέχνης. Ἡ ἐμφάνισή του εἶναι μαζί κεφάλαιο ἀπὸ τὰ ζηλευτότερα τῆς ἱστορίας τοῦ Δημοτικισμοῦ· δηλονότι τῆς ιδέας ἀπὸ τίς σπουδαιότερες πού ἔχει νὰ δείξῃ μέσ' ἀπὸ τὰ βάρη τῶν καιρῶν και ζωηρότερ' ἀπὸ τὸ ψυχαρακὸ «Ταξίδι» ἢ ζωὴ μας ἢ πνευματικῆ. Ἕνα μου ποίημα στὴν «Πολιτεία και Μοναξιά» ἐπιγραφόμενο «Στὸ μουσικὸ Μανώλη Καλομοίρη» με χρονολογία 1908, καθιερώνει τὸν ὕμναιο τοῦ Ἦχου και τοῦ Στίχου, τοῦ Λόγου, θὰ ἔπρεπε, γενικώτερα και θετικώτερα νὰ εἰπῶ. Τοὺς ἀλλάζει τὰ στέφανα ὁ Δημοτικισμός.

1925

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ταιριασμένοι οἱ Ἀνάπαιστοι
γενναῖα μὲ τοὺς Ἰάμβους,
στίχων ὕψωσαν τρόπαια
καὶ τραγουδιῶν θριάμβους.

Κι ὁ Ποιητὴς πολέμαρχος
περνάει ἀρματοδρόμος·
σκλάβος ὁ κόσμος πίσω του
τῶν ιδεῶν. Ἄλλ' ὅμως

καὶ τὸν ψάλτη πολέμαρχο
σκλάβο τὸν σέρνει πάλι
μέσ' στ' ἀδράχτια τῆς βάρβαρα
ἢ Ρίμα, νέα Ὀμφάλη.

1.

Σ' ἀγαπῶ σὰ λεβέντικο
τραγούδι τῆς Ἡπείρου!
Ἐσὺ ποτὲ δὲ μέθυσες
ἀπ' τὸ κρασί τοῦ ὄνειρου.

Κι ἂν ἡ Μοῖρα δὲ μ' ἔρριχνε
στὸ πλευρό σου, ποιοὶ τόποι
τοῦ πολέμου σου θᾶνοιωθαν
τὴν ὀρμὴν, Ἄντιόπη:

Ποιὸ κῦμα, (ὦ κρινοπρόσωπη
μὲ μιὰ ψυχὴν ἀντρίκια),
στὰ πόδια σου τὰ ξέβρασε
τῆς καρδιάς μου τὰ φύκια;

2.

Ἦ παρθένα, ἄυλον ἄγαλμα,
Ἦ γησῶ, προσευχή μου,
σὰν ἔσὲ πέτρα γίνεται
μπροστὰ σ' ἔσὲ ἡ ψυχὴ μου!

Κ' ἐνῶ δείχνεσαι ἀγνάντια μου
καθάρια σὰν ἰδέα,
ταίρι δικό σου ἀχώριστο
μὲ κὰν' ἡ Τέχνη ἢ ἀρχαία.

Κ' ἔτσι ρουφοῦμε ἀπίστευτα
τὸ νέκταρ τῶν μακάρων
στῶν πνευμάτων τὸν Ὀλυμπο,
στὸν ὕπνο τῶν μαρμάρων.

7.

Ἄπο κάπου τὰ ξέθαψα
μιά μέρα ξεχασμένα
χαρτιά, σὰ φύλλα κίτρινα,
λόγια μισοσβησμένα.

Τοῦ πατέρα μου γράμματα
πού ἀγάπης νέο βλαστάρι
στήν παιδούλα μητέρα μου
τᾶγραφε, πρὶν τὴν πάρῃ.

Ἦ λείψανα, πού σπέρνετε
μὰ βαθύτερη θλίψη
κι ἀπ' τῶν τρανῶν πανάρχαιων
ἐρειπίων τὰ ὕψη!

8.

Τοῦ πατέρα μου γράμματα,
ξερόφυλλα τριμμένα,
ριγμέν' ἀπ' τὸ χλωρόδεντρο
τῆς Ἀγάπης, ὠϊμένα!

Σὰ φωλιᾶς ψιθυρίσματα
μοῦ μιᾶτε, σὰ στόμα
κελαϊδεῖτε φιλήματα,
καὶ μοῦ δείχνετε ἀκόμα

τὸν ἴδιο ἐμένα, ἀγέννητο,
νὰ πολεμῶ αὐτοῦ πέρα
ἀπ' τὰ σκότη τοῦ ἀνύπαρχτου
γιὰ νὰ βγῶ στήν ἡμέρα.

9.

Νερὸν ἤθελα νᾶπινα
στῆς Ἄρνας τὰ λαγγάδια,
τῆς ἀρνησιᾶς νὰ μ' ἔζωναν
τὰ τρίσβαθα σκοτάδια.

Τάχα θᾶδλεπ' ἀγνώριστα
κι ἀδιάφορα μπροστά μου
δλα τ' ἀγαπημένα μου
καὶ τὰ χιλιάκριβά μου:

Ἦ τάχα νόμος ἅγιος,
δίχως ἐγὼ νὰ νοιώθω,
πάλι σ' αὐτὰ θὰ μ' ἔφερνε
μ' ἓνα δεύτερο πόθο;

ΜΑΓΙΟΒΟΤΑΝΑ

✓
10.

Μιά νεράιδα μ' ἐγέννησεν
ἀπὸ θνητὸ πατέρα,
ὦ μοῖρα καὶ ὦ παράδαρμα
στὸν κόσμον ἐδῶ πέρα!

Οἱ ξωτικές οἱ ἀνάεραι
στὴν ὄψη τῆς σαρκὸς μου
μὲ κοιτάζουν παράξενα
καὶ φεύγουν ἀπ' ἐμπρὸς μου.

Στοιχειὸ μὲ λένε οἱ ἄνθρωποι,
καὶ μακραίνουν μὲ τρόμο·
καὶ ξένος πάντα βρίσκομαι
στῆς ἐρημιᾶς τὸ δρόμο.

11. ✓

Ἢ γριά Ζωὴ ἀκουμπώντας με
χαιδευτικὰ στὰ στήθη,
μοῦ λέει τὸ παραμῦθι τῆς,
τὸ αἰώνιο παραμῦθι:

— Βασιλοπούλα ἀγάπησε
τὸ ξανθὸ παλληκάρι
καὶ ζοῦσε μὲ μονάκριβο
καημὸ γιὰ νὰ τὸ πάρῃ.

Ἄλλὰ μιὰ μέρα ὁ Δράκοντας
τῆς φύλαγε καρτέρι,
καὶ τὴν ἄρπαξε κ' ἔφυγε.
Ποῦ πάει; Κανεῖς δὲν ξέρει!—

12.

Στέκει τὸ Βασιλόπουλο
 μὲ τὸ σπαθὶ στὴ βίγλα,
 γιὰ νὰ πιάσῃ τὴν ἄγνωστη,
 τὴν καταλύτρα Στρίγλα.

Στῶν ἄστρων τὸ τρεμόφεγγο
 τὴν ξανοίγει· εἶν' ἐκείνη!
 Σπλάγχνα κρατάει παιδιάτικα,
 καὶ τὸ αἷμα τους πίνει.

Ὁϊμέ! κ' ἡ Στρίγλα ἡ φόνισσα
 εἶταν ἡ σαστικιά του,
 ἡ ἀγνή, ἡ καλή, ἡ πεντάμορφη...
 Καὶ σωριάζεται κάτω.

13.

Ἡ μαύρη Λάμια πού ἔκλεισε
 στὴν καρδιά της τὸν Ἄδη,
 νὰ κατέβω μὲ πρόσταξε
 μέσ' στὸ ξερὸ πηγάδι,

νᾶδρω τὸ δαχτυλίδι της
 πού μέσα ἔχει ἔχει πέσει
 μ' ἓνα διαμάντι λιόκαλο
 καρφωμένο στὴ μέση.

Ψάχνω, δὲ βρίσκω τίποτε...
 Ὡ νύχτα, ὦ τέρας πλάνο!
 Στὰ πόδια μου μὴν ἄβυσσο,
 καὶ μιὰ Λάμια ἀποπάνω.

14.

Γυρνᾷ κι ὀρμᾷ ὁ Μενέλαος
 μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι
 τὸ θάνατο στὴν ἄπιστην
 Ἑλένη νὰ προσφέρει.

Ἄλλ' ἐκείνη ὀλογάληνη
 μὲ τ' ἀνθισμένο χέρι
 τὸ ἀντίχολο κι ἀντίλυπο
 βοτάνι τοῦ προσφέρει.

Καὶ τὸ πίνει ὁ Μενέλαος,
 καὶ τοῦ πέφτει ἀπ' τὸ χέρι
 τὸ σπαθὶ, κ' ἓνα φίλημα
 στὴν Ἑλένη προσφέρει.

15.

Ἄπὸ ξένα βασίλεια
 κι ἀπὸ τὸ Μεσαιῶνα
 ἦρθεν ἐδῶ ὁ Ἱμπέριος
 κ' ἦρθεν ἡ Μαργαρώνα.

Ὁ ἱππότης ὁ ἀνυπόταχος
 κ' ἡ ὠραία ἡ πριγκιπέσσα
 μοῦ χτύπησαν τὴν πόρτα μου
 καὶ τοὺς ξιμπασα μέσα.

Καὶ νὰ λένε τοὺς ἔμαθα
 — λόγια πύρινα πόσα! —
 τῆς ἀγάπης τὰ βάσανα
 στὴ δική μου τὴ γλῶσσα!

16.

Σπέρμα τῆς Χάμκως, δέρνεσαι
μέσ' στὸ λάγνο χαρέμι.
Ἵπνο ζητᾶς, ὄχι ἔρωτα,
μὰ κι. ὁ ὕπνος σὲ τρέμει.

Σὲ διθάμι χρυσόστρωτο
γέρνεις πρόσωπο χιόνι.
Ἄλλὰ τὸ Σούλι τὸ ἄπαρτο
σὰ βραχνᾶς σὲ πλακώνει.

Μόνο σκυμμένη ἀπάνω σου
σὲ χαϊδεύει ἢ ἀκριθὴ σου,
σὰν πουλι πού θὰ σάλευε
στήν ἄκρη μιᾶς ἀβύσσου.

17.

Καβάλλα πάει ὁ Χάροντας
τὸ Διγενὴ στὸν Ἄδη,
κι ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στοῦ ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια,
τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὁμορφιᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδᾶρι,
ὁ Ἄκριτας μόνο ἀτάραχα
κοιτάει τὸν καβαλλάρη!

18.

—Ὁ Ἄκριτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἐνοιωσες
στὰ μαρμαρένια ἀλώνια;

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
φυγὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθί τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω!—

Η ΦΥΣΙΣ ΚΡΥΒΕΙ...

19.

Ἡ Φύσις κρύβει μέσα της
μέγα κι ἀβγαλτον ἄχτι
κάτου κι ἀπάνου θάνατος,
καὶ παντοῦ στάχτη, στάχτη.

Τὰ νέφη σὰ χαλάσματα
σωριάζονται ὀλοένα,
τὰ δέντρα, στερνολείψανα
ζωῆς σκελετωμένα.

Κι ὁ Ἀπόλλων, τοῦ Σύμπαντος
Θεὸς ἀρχιτεχνίτης,
σὰν ἀπ' ἀράχνες δείχεται
θαμπωμένος φεγγίτης.

20.

Ζωγράφε λαμπερόχρωμε
νησιῶν, ἡρώων, θαυμάτων
καὶ τεχνίτη ἀρχαιότροπε
τῶν στίχων τῶν γεμάτων!

Ἄπ' τὰ σύγνεφα ἐλεύθερος
σήμερα πέρα ὡς πέρα
χρυσοπλώνετ' ὁ Ἥλιος σου
στὸν ἀττικὸν αἰθέρα.

Καὶ κελαιῖδει στὰ χεῖλη μου
ἢ ὠδή σου πάντα νέα:
«Φαίνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα
ὡσὰν χαρᾶς ἰδέα!»

21.

Σάν ένα όνειροφάντασμα
μέσα σέ μιὰ θαμπούρα,
μεγαλόπετρη, δλόγυμνη
μπροστά μου νά ή Κλεισούρα!

Ἡ Ἑκάτη ή πρωτομάγισσα
στ' ἄγγιχτα δλόρθα πλάγια
τῶν μυστικῶν ἀκτίων της
σιγοβρέχει τὰ μάγια.

Κ' ή σιδερένια Ἐνώχεια
στή χαραυγή τοῦ κόσμου,
χτίσμα τοῦ Κάϊν γιγάντειο.
ξαναφαίνεται' ἐμπρός μου!

22.

Τὸ Οὐράνιο Τόξον ἔσχισε
τὰ βροχερά σκοτάδια
μέ τὰ ἐφτάλαμπρα, ἐφτάφυχα
τῆς νίκης του σημάδια.

Κι ἀπάνου ἀπ' τὸ βαθύχρωμο
τὸν Ὑμηττὸν ἐστάθη,
κι δλόρθο μισοχάθηκε
μέσ' στὰ βουνίσια βάθη.

Καί σάν τεράστιο φάσγανον
ἐγὼ τὸ βλέπω ὁ νάνος
πού χέρι γίγα τὸ ἔμπηξε
στό σῶμα ἐνδὸς τιτάνος.

23.

Πρωτ' μέσα στ' ἀκύμαντα
νερά πρὸς τ' ἀχρογιάλι
τῶν σπιτιῶν βαθειά, δλόλευκη
ή ζωγραφιά προβάλλει.

Σάν ἀπὸ χέρι ἀπότολμο
ξεχωριστοῦ τεχνίτη
φανταστικὸ σάν ἄυλο
δείχεται κάθε σπίτι.

Ἄλλ' ὁ ἥλιος ὑφώθηκεν,
ἦρθε τὸ μεσημέρι.
Κ' ή ζωγραφιά; Τὴν ἔσθησε
τὸ κῦμα καί τ' ἀγέρι...

24.

Στοῦ σοφοῦ τὸ παράθυρο
πού σκύθει νύχτα μέρα
στῆς μελέτης τ' ἀπόκρυφα,
ή Φύσις ή μητέρα

ἔστρωσε μοσχομύριστη
δροσερεμένη στράτα
ἀπὸ κρίν' ἀπριλιάτικα
καί ρόδα βελουδάτα.

Τ' ἀταίριαστα καί τ' ἄμοιαστα,
ἀδέρφια εἶναι τὰ δύο·
τὸ λουλούδι τ' δλόχαρο,
τὸ θλιθερὸ βιδλίο.

25.

Τὸ κυπαρίσσι δλόψηλον
ἄπλερον ἴσκιο κάνει,
καὶ λείπει κάποιο χάρισμα
κι ἀπ' τὸ μεστὸ πλατάνι.

Μέσα στὸν πλούσιον ἴσκιό σου
πάρε με, λεύκα, ἐμένα,
σὰν κάστρο μεγαλόπρητη,
λυγερὴ σὰν παρθένα.

Δυνατὴ μαζί κι ὀμορφη,
σαλεύεις τ' ἄσπρα φύλλα·
σὲ μιὰ ζωὴ ὀλογάληνη
ψυχῆς ἀνατριχίλα.

26.

Ἦ Κυβέλη καὶ ὦ Δήμητρα,
ἔσὺ σοφὴ καὶ ἁγία
τῶν ἀνθρώπων δασκάλισσα,
κ' ἔσὺ ποὺ ἐδῶ ἢ Φρυγία

σ' ἔστειλεν ἄλλοτε ἄγρια
μὲ χοροὺς Κορυβάντων,
οἱ δύο σας μιὰ διπρόσωπη
βασίλισσα τῶν πάντων,

Ἦ φύσις, ὦ καλόγνωμη
μάννα μὲ τὰ σιτάρια,
ὦ φύσις, ἀπλησίαστη
μητριά μὲ τὰ λιοντάρια!

O Y P A N I A

27.

Δίδυμα τέκνα γέννησαν
ὁ Φοῖβος κ' ἡ Ἄρμονία
ἑσᾶς, Πολύμνια ψάλτρια,
φιλόσοφε Οὐρανία!

Ἡ πρώτη τὸν ἀμάραντον
ἀνθὸ παντοῦ τρυγᾷ,
μὰ πεταλούδαν ἄπιαστην
ἢ ἄλλη κυνηγᾷ.

Ἄλλὰ τόσο ταιριάζουνε
κι ἀντάμα οἱ δυὸ καὶ χώρια,
ποῦ τῇ μιᾷ παίρνουν κάποτε
γιὰ τὴν ἄλλη πανώρια.

28.

Μὲ πελέκι ἀστραπόμορφον
ἢ ἀλύπητη Ἐπιστήμη
χτυπάει καὶ σπάει τὸ Εἶδωλο
καὶ τὸ ρίχνει συντρίμμι.

Κ' ὕστερα γίνετ' εἶδωλον
ἐκείνη μέσ' στήν πλάση
ξαναγεννώντας ἄθελα
ὅ,τι ἦρθε νὰ χαλάση.

Κ' ἔτσι ἀλυσίδες γύρω μας
παντοῦ, σκοτάδια θεῖα.
Κάθε Αἰτία, μυστήριο
κάθε Ἀλήθεια, θρησκεία.

29.

Ξένε σοφέ, πώς ἤθελα
τὸ φθαρτὸ μου τραγοῦδι
νὰ σμίξω μὲ τοῦ λόγου σου
τὸ ἀθάνατο λουλούδι.

«— Μάθε πὼς τὰ συστήματα
τῶν φιλοσόφων, κάθε
νοῦ τρανοῦ φεγγοδόλημα,
κάθ' ἐπιστήμη, μάθε

πὼς δὲν ἀξίζουν τίποτε
τὰ πάντα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
ὅσο ἀξίζει ἓνα φίλημα,
ὅσο ἀξίζει ἓνα δάκρυ!»

30.

Εἶδα τῆ θάλασσα ἄγρια
νὰ δέρνουν τὰ στοιχεῖα·
τὸν θνητὸν ἀγριώτερα
τὸν δέρνει ἡ Δυστυχία.

Εἶδα τὸ χειμωνιάτικο
τῆς πλάσεως μαράζι·
τὸ θνητὸ φοβερώτερα
ἢ Ἀρρώστια μαραγκιάζει.

Εἶδα τῆ γῆ ἀπ' τὴν ἀνοιξη
νὰ λάμπη σὰ ρουμπίνι·
τὸ θνητὸ λαμπερώτερα
φωτίζει ἡ Καλωσύνη.

31.

*Ἦμουν ἀθῶο κι ἀνήξερο,
κ' ἤμουν βυζασταροῦδι,
κ' ἤμουν λιγώτερο ἄνθρωπος
καὶ πιὸ πολὺ λουλούδι.

Τώρα τὰ χρόνια πλάκωσαν
καὶ πέταξαν τὰ μύρα...
Ἰερὴ Σοφία, δέξου με
στοῦ ναοῦ σου τῆ θύρα,

κι ὅ,τι ἤμουν πρῶτα ἀκάτεχος,
βόηθα νὰ ξαναγίνω·
τώρα ἐσὺ πάλι κάνε με
σὰν παιδί καὶ σὰν κρίνο!

32.

Στοῦ νέου κόσμου δλόμακρα
τὰ δάση τὰ παρθένα
μόνο, ξένο κι ἀξέχαστον,
εἶν' ἓνα δέντρον, ἓνα.

Ἡ φωτιά, λάμια ἀχόρταγη,
δὲν τὸ τρώει, τὸ τρέφει
σὰ λύκαινα τὸ τέκνο της,
καὶ τὸ πάει ὡς τὰ νέφη.

Καὶ λέει: «Ὁ σταχτογέννητος
αἰτὸς εἶν' ἀδερφός μου!»
Κι ἄλλα ἀδέρφια ἔχεις, δέντρο μου.
Κι ὄλο σὲ βλέπω ἐμπρός μου!